

DOI: 10.7251/GFP16270S

UDC: 342.4(497.6)(048.83)

Sudska praksa

Datum prijema rada:
15. maj 2016.

Datum prihvatanja rada:
30. maj 2016.

Prof. dr

Milena Simović

*zamjenik sekretara u
Sekretarijatu za zakonodavstvo
Vlade Republike Srpske i
vanredni profesor na Fakultetu
za bezbjednost i zaštitu
Nezavisnog univerziteta u
Banjoj Luci*

Praksa Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

PRAVO NA LIČNU SLOBODU I SIGURNOST

Ne postoji kršenje člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5 stav 1 tačka a) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, jer je Sud BiH prilikom produženja pritvora apelantu u obrazloženju svoje odluke dao detaljne i jasne razloge u pogledu primjene člana 138 stav 6 Zakona o krivičnom postupku BiH.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud podsjeća da član 5 stav 1 tačka a) Evropske konvencije propisuje mogućnost zakonitog lišavanja slobode nakon izricanja "osuđujuće presude", pri čemu se fraza "osuđujuća presuda" ne može tumačiti restriktivno, tj. tako da se odnosi samo na pravnosnažnu presudu (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Wemhoff protiv Njemačke*, presuda od 27. juna 1968. godine, Serija A broj 7, stav 9). Takođe, "zakonitost" pritvora ne traži zakonitu presudu, već samo zakonit pritvor, što znači da pritvor mora biti u skladu sa domaćim zakonom i sa Evropskom konvencijom. Dalje, član 5 stav 1 tačka a) traži postojanje uzročne veze, i to ne samo hronološke, između osuđujuće presude i pritvora po tom osnovu (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Van Droogebroek protiv Belgije*, presuda od 25. aprila 1983. godine, Serija A broj 63, stav 35).

U konkretnom slučaju apelant je pravnosnažnom presudom proglašen krivim zbog navedenog krivičnog djela, tj. postoji osuđujuća presuda koja je prethodila odluci o produženju pritvora. Dalje, apelantu je, kao direktna posljedica takve presude, produžen pritvor uz određenje da taj pritvor može trajati do upućivanja na izdržavanje izrečene kazne zatvora, a najduže do isteka trajanja izrečene kazne, što znači da postoji i direktna uzročna veza između osuđujuće presude i odluke o produženju pritvora.

Što se tiče saglasnosti osporenih rješenja sa domaćim zakonom, Ustavni sud zapaža da je apelantu osporenim rješenjem pritvor produžen u skladu sa članom 138 stav 6 Zakona o krivičnom postupku BiH. Citiranjem zakonskom odredbom je propisano da u slučaju kada se optuženi nalazi u pritvoru, a presuda kojom mu je izrečena kazna zatvora postane pravnosnažna, ostaće u pritvoru do upućivanja na izdržavanje kazne, a najduže do isteka trajanja izrečene kazne. Ustavni sud primjećuje da iz obrazloženja osporenog rješenja proizlazi da je u trenutku donošenja pravnosnažne presude kojom je apelant proglašen krivim i izrečena mu zatvorska kazna, apelant već bio u pritvoru prema rješenju Suda BiH od 20. oktobra 2014. godine, a po kom je pritvor mogao trajati najduže godinu dana, tj. do 20. oktobra 2015.

godine. Ovim rješenjem apelantu je pritvor određen zbog razloga utvrđenih članom 132 stav 1 tač. a), c) i d) Zakona o krivičnom postupku BiH. Takođe, redovno je vršena kontrola ovog pritvora svaka dva mjeseca, pa je rješenjem od 18. decembra 2014. godine došlo do izmjene u pogledu razloga za pritvor, tako da je utvrđeno da postoje razlozi iz člana 132 stav 1. tač a) i d) Zakona o krivičnom postupku BiH, a što je potvrđeno i rješenjima od 20. februara, 21. aprila i 12. juna 2015. godine. S tim u vezi, Ustavni sud primjećuje da je rješenje od 12. juna 2015. godine bilo predmet razmatranja u odluci Ustavnog suda, broj AP 2931/15 od 16. septembra 2015. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba), u kojoj je zaključeno da (vidi tačku 40 navedene odluke) ne postoji kršenje člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5 stav 1 tačka c) i stav 3 Evropske konvencije, jer je apelaciono vijeće Suda BiH prilikom određivanja pritvora apelantu u obrazloženju svoje odluke dalo detaljne i jasne razloge u pogledu primjene odredbe člana 138 stav 3 Zakona o krivičnom postupku BiH.

Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud nije mogao prihvatiti kao osnovane apelantove tvrdnje da mu je pritvor određen osporenim rješenjem proistekao iz nezakonitog pritvora, te da je Sud BiH, donoseći osporeno rješenje, proizvoljno primijenio član 138 stav 6 Zakona o krivičnom postupku BiH.
(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 3716/15 od 22. decembra 2015. godine)

PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE

Zabrana *reformatio in peius* i pretpostavka nevinosti

Nema kršenja prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 st. 1 i 2 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada navodima apelanata o povredi načela zabrane *reformatio in peius*, kao ni ostalim navodima koji se odnose na primjenu procesnog prava, nije dovedena u pitanje pravičnost predmetnog postupka, te kada nema elemenata koji ukazuju na kršenje pretpostavke nevinosti.

Iz obrazloženja:

U pogledu navoda apelanata da je Kantonalni sud, pri donošenju svoje odluke, prekršio načelo zabrane *reformatio in peius*, Ustavni sud ukazuje, prije svega, da je odredbama člana 322 Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH propisano da: „Ako je podnesena žalba samo u korist optuženog, presuda se ne smije izmijeniti na njegovu štetu“. To znači da u slučaju tako podnesene žalbe, zabrana *reformatio in peius* štiti optuženog u pogledu nepovoljnijeg utvrđivanja činjeničnog stanja, primjene krivičnog zakona, izricanja strože krivičnopravne sankcije nego što je to bilo u pobijanoj presudi, izricanja mjere bezbjednosti i dr. Pri tome, Ustavni sud ukazuje da načelo zabrane *reformatio in peius* (zabrana preinačenja nagore) važi u postupku po žalbi, i to kako za odlučivanje u sjednici vijeća apelacijskog odjeljenja, tako i na pretresu koji se održava nakon ukidanja prvostepene presude.

U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da su apelanti i Tužilaštvo podnijeli žalbe protiv prvostepene presude, povodom kojih je Kantonalni sud donio rješenje kojim je žalbu apelanata uvažio, prvostepenu presudu ukinuo i odredio održavanje pretresa pred tim sudom, dok je u pogledu žalbe Tužilaštva naveo da je bespredmetno odlučivanje o toj žalbi (s obzirom na to da je već, po žalbi apelanata, prvostepenu presudu ukinuo i odredio održavanje pretresa pred tim sudom). Dakle, iz navedenog nesporno proizlazi da žalba nije podnesena samo u korist apelanata.

Međutim, apelanti ukazuju da je Tužilaštvo, u biti, izjavilo žalbu samo zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, te da nije moglo na pretresu pred Kantonalnim sudom, i to prije izvođenja dokaza, izmijeniti optužnicu u pogledu činjeničnog opisa djela i pravne kvalifikacije krivičnog djela. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje, prije svega, da je odredbama člana 290 Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH propisano, između ostalog, da: „Ako tužilac ocijeni da izvedeni dokazi ukazuju da se činjenično stanje izneseno u optužnici izmijenilo, on može do okončanja dokaznog postupka izmijeniti optužnicu, a da se radi pripremanja odbrane glavni pretres može odgoditi“. Ustavni sud zapaža, kako to proizlazi iz zapisnika s održanog pretresa pred Kantonalnim sudom (koji su apelanti dostavili u prilogu apelacije), da je Tužilaštvo prije izvođenja dokaza pred tim sudom izmijenilo op-

tužnicu. Međutim, Ustavni sud ne nalazi da takav propust, sam po sebi, dovodi u pitanje pravičnost predmetnog postupka u cjelini. Naime, Ustavni sud ukazuje da je „pravičnost postupka“ u konkretnom slučaju zahtijevala da se apelantima omogući da se izjasne u pogledu izmijenjene optužnice, da tako izmijenjenoj optužnici suprotstave svoje dokaze i argumente (što su apelanti i učinili), te da sud eventualno, na prijedlog apelanata, odgodi pretres kako bi apelanti pripremili svoju odbranu u kontekstu izmijenjene optužnice (što apelanti i ne tvrde da su predlagali).

Ustavni sud dalje zapaža da iz rješenja Kantonalnog suda, kao i predmetne žalbe Tužilaštva (koji su apelanti dostavili u prilogu apelacije) proizlazi da je Tužilaštvo izjavilo žalbu protiv prvostepene presude zbog „pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede krivičnog zakona i odluke o uslovnoj osudi“. Međutim, u obrazloženju predmetne žalbe je navedeno da “Tužilaštvo smatra da je sud pravilno utvrdio činjenično stanje, ali da je na temelju tako utvrđenog činjeničnog stanja izveo pogrešan zaključak u odnosu na dio presude gdje sud zaključuje da je oštećeni svojim ponašanjem doprinio predmetnom događaju, pa da je radi toga došlo do pogrešne primjene zakona jer je sud, cijeneći ovu okolnost i druge olakšavajuće okolnosti koje je precijenio, primijenio odredbe člana 50 stav 1 tačka b) i člana 51 stav 1 tačka d) Krivičnog zakona Federacije BiH, te optuženim odmjero kaznu ispod granice propisane zakonom“. Dakle, iz navedenog slijedi da Tužilaštvo u biti nije osporavalo utvrđeno činjenično stanje, kako to apelanti utemeljeno ukazuju u predmetnoj apelaciji. Iz toga dalje slijedi da je u konkretnom slučaju načelo zabrane *reformatio in peius* štitilo apelante u kontekstu zabrane nepovoljnijeg utvrđivanja činjeničnog stanja na pretresu koji je, nakon ukidanja prvostepene presude, održan pred Kantonalnim sudom.

S druge strane, Ustavni sud zapaža da je, u smislu odredaba člana 290 Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH, koje se prema odredbi člana 332 stav 1 tog zakona shodno „primjenjuju i na pretres pred vijećem apelacionog odjeljenja“, tužilac ovlašten da do okončanja dokaznog postupka izmijeni optužnicu ako ocijeni da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici. To je, dakle, diskrecijsko pravo tužioca koje mu se ne može uskratiti. Međutim, iako sud ne može uskratiti pravo tužiocu da izmijeni optužnicu, ipak u konačnici presudom odlučuje o tako izmijenjenoj optužnici, što znači da je na sudu da u takvoj situaciji osigura poštovanje pravila o zabrani *reformatio in peius* iz člana 322 Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da zabrana *reformatio in peius* podrazumijeva zabranu izmjene na štetu optuženog činjeničnog opisa djela, za koje je oglašen krivim prvostepenom presudom, navođenjem u činjeničnom opisu činjenica i okolnosti koje ponašanju optuženog za koje je oglašen krivim realno daju teži vid. Dakle, iz navedenog jasno proizlazi da zabrana *reformatio in peius*, protivno shvatanju apelanata, ne znači da se optužnica zbog odsustva žalbe tužioca u odnosu na utvrđeno činjenično stanje uopšte ne može izmijeniti u pogledu činjeničnog opisa djela, već da se ne može izmijeniti na način da se u činjeničnoj osnovi optužnice djelu za koje se optuženi tereti realno da teži vid u odnosu na opis sadržan u prvostepenoj presudi, a što redovni sudovi ispituju u svakom konkretnom slučaju.

U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud, odlučujući o identičnim navodima apelanata (kojima su ukazivali da Tužilaštvo nije moglo na pretresu pred tim sudom izmijeniti predmetnu optužnicu na način kako je to učinilo), u obrazloženju svoje presude jasno ukazao da izmjena predmetne optužnice nije izašla van okvira opisanog događaja, kako je naveden u prvobitnoj optužnici. Naime, Kantonalni sud je jasno ukazao da su i u prvobitnoj optužnici jasno navedeni propusti apelanata koji se odnose na povredu članka 74 Pravilnika o opštim mjerama zaštite na radu, koji su u direktnoj uzročnoj vezi s posljedicom djela (tj. smrću M. A.), a koji odgovaraju inkriminaciji iz člana 328 stav 4 Krivičnog zakona Federacije BiH u vezi s kaznenim djelom iz člana 325 Krivičnog zakona Federacije BiH. Kantonalni sud je ukazao da je riječ o inkriminaciji koja je, dakle, i u prvobitnoj optužnici činjenično opisana, dok je izmijenjenom optužnicom samo upotpunjena okolnostima koje predmetno krivično djelo bliže određuje, te da se, pri tome, radi o inkriminaciji s identičnim grupnim zaštitnim objektom (sigurnost ljudi i imovine) i istom propisanom kaznom (kazna zatvora do tri godine). U vezi s tim, Ustavni sud smatra da je Kantonalni sud dao detaljne i jasne razloge u pogledu neutemeljenosti ovih navoda apelanata, u čemu Ustavni sud ne nalazi bilo kakvu proizvoljnost. Naime, uspoređujući činjenične opise djela sadržane u prvobitnoj i izmijenjenoj optužnici,

odnosno činjenične opise djela u ukinutoj prvostepenoj presudi i osporenoj presudi koja je donesena nakon održanog pretresa, Ustavni sud ne nalazi da su u činjeničnom opisu izmijenjene optužnice i osporene presude dodate takve činjenice i okolnosti koje ponašanju apelanata, za koje su oglašeni krivim, realno daju teži vid u odnosu na činjenični opis sadržan u prvostepenoj presudi.

Pri tome, Ustavni sud ukazuje da zabrana *reformatio in peius* podrazumijeva zabranu izmjene na štetu optuženog pravne ocjene djela i u slučaju kada joj ne prethodi izmjena činjeničnog opisa djela na štetu optuženog. Međutim, imajući u vidu detaljno i jasno obrazloženje Kantonalnog suda koje je dao u tom pogledu, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja ne nalazi da je izmjena optužnice u pogledu pravne kvalifikacije djela izvršena na štetu apelanata. Naime, Ustavni sud ukazuje da je Kantonalni sud jasno obrazložio da je u izmijenjenoj optužnici apellantima stavljena na teret inkriminacija s identičnim grupnim zaštitnim objektom - sigurnost ljudi i imovine, koja je i u prvobitnoj optužnici činjenično opisana, a izmijenjenom optužnicom samo upotpunjena okolnostima koje predmetno krivično djelo bliže određuju. Stoga, Ustavni sud ne nalazi da je izmijenjenom optužnicom apellantima stavljena na teret inkriminacija koja, kao takva, nije proizlazila i iz prvobitne optužnice. Samim tim, Ustavni sud ne nalazi utemeljenim navode apelanata da je izmjena pravne kvalifikacije, na način kako je izvršena, otežala njihov procesni položaj u smislu pripreme odbrane, o čemu se Ustavni sud već izjasnio. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da su neutemeljeni navodi apelanata da je u konkretnom slučaju došlo do povrede načela zabrane *reformatio in peius*, a samim tim i da je u ovom dijelu povrijeđeno načelo pravičnosti postupka iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

U pogledu navoda apelanata da im je povrijeđeno pravo na pretpostavku nevinosti iz člana 6 stav 2 Evropske konvencije, Ustavni sud zapaža da apelanati uopšte nisu obrazložili u čemu se sastoji navodna povreda ovog prava. Naime, Ustavni sud ukazuje da apelanati, osim paušalnog pozivanja na član 6 stav 2 Evropske konvencije, nisu ponudili bilo kakve argumente, niti dokaze kojima bi potkrijepili te svoje tvrdnje, odnosno koji bi ukazali da je povreda navedenog prava moguća u predmetnom postupku. Osim toga, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja ne nalazi elemente koji bi ukazivali da su u bilo kojoj fazi postupka apelanati tretirani na način koji bi vodio kršenju načela pretpostavke nevinosti. Stoga, Ustavni sud smatra da su i ovi navodi apelanata neutemeljeni.

(*Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 4373/12 od 8. decembra 2015. godine*)

PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE

Zatezna kamata

Kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda postoji kada su redovni sudovi pri određivanju naknade materijalne štete zateznu kamatu dosudili od dana donošenja prvostepene presude umjesto od dana nastanka štete, kako je regulisano relevantnim zakonskim odredbama.

Iz obrazloženja:

U vezi sa apellantovim navodima o proizvoljno dosuđenoj kamati od dana presuđenja umjesto od dana nastanka štete, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi u nizu predmeta rješavao činjenično i pravno pitanje u vezi sa početkom toka zatezne kamate na naknadu materijalne štete (vidi, npr., odluke Ustavnog suda br. AP 624/10 od 13. marta 2013. godine, AP 1433/06 od 13. septembra 2007. godine, AP 1757/06 od 8. jula 2008. godine i AP 3013/06 od 29. aprila 2009. godine, dostupne na web-stranici Ustavnog suda www.ustavisud.ba). U navedenim odlukama usvojen je stav da se pri određivanju naknade materijalne štete zatezna kamata dosuđuje od dana nastanka štete. Naime, Ustavni sud je, npr., u Odluci broj AP 1757/06, stav 43, istakao da je „[...] članom 186 Zakona o obligacionim odnosima propisano da se obaveza naknade štete smatra dospjelim od trenutka nastanka štete. Dalje, članom 277 navedenog zakona propisano je da dužnik koji zakasni sa ispunjenjem novčane obaveze - duguje, pored glavnice, i zateznu kamatu. Stoga, prema mišljenju Ustavnog suda, iako navedenim članovima eksplicitno nije navedeno od kada se zatezna kamata dosuđuje pri materijalnoj šteti, ipak, iz navedenih zakonskih odredaba proizilazi da bi zateznu kamatu

u slučaju materijalne štete trebalo dosuditi od dana nastanka štete“. Ustavni sud je u navedenim odlukama zaključio da je prekršeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije zbog toga što su sudovi proizvoljno primijenili materijalno pravo u pogledu početka toka zakonske zatezne kamate pri dosuđenju naknade materijalne štete.

S obzirom na to da je i u konkretnom slučaju apelantu dosuđena naknada materijalne štete, a da su mu zatezne kamate dosuđene od dana donošenja prvostepene presude, a ne od dana nastanka štete, Ustavni sud se, umjesto posebnog obrazloženja ove odluke u odnosu na početak toka zatezne kamate na naknadu materijalne štete, poziva na obrazloženje iz Odluke broj AP 1757/06, jer se ono u cijelosti može primijeniti i na konkretan slučaj. Zbog navedenog, Ustavni sud smatra osnovanim apelantove navode o proizvoljnoj primjeni materijalnog prava u odnosu na početak toka zatezne kamate na dosuđeni iznos materijalne štete.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 1782/12 od 14. oktobra 2015. godine)

Postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odnosu na donošenje odluke u razumnom roku kada je postupak po zahtjevu apelanta i ostalih posjednika za poništenje rješenja o eksproprijaciji trajao 13 godina i još uvijek nije okončan zbog proceduralnih grešaka upravnih organa i Okružnog suda.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud, prije svega, ističe da se, prema konzistentnoj praksi Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda, razumnost dužine trajanja postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti jedinog predmeta, vodeći računa o kriterijima uspostavljenim sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Mikulić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 53176/99 od 7. februara 2002. godine, Izvještaj broj 2002-I, stav 38).

Ustavni sud zapaža da je predmetni postupak pokrenut 8. oktobra 2002. godine kada su apelant i ostali posjednici prvostepenom upravnom organu podnijeli zahtjev za poništenje rješenja o eksproprijaciji, te da navedeni postupak još uvijek traje. Dakle relevantni period koji će Ustavni sud uzeti u obzir prilikom razmatranja dužine predmetnog spora je period od 13 godina.

U konkretnom slučaju se radi o postupku koji se tiče pitanja ispunjenja zakonskih uslova za poništenje rješenja o eksproprijaciji nekretnina koje su po osnovu nasljeđivanja bile u posjedu apelanta i ostalih posjednika, a čije vraćanje u posjed oni traže navodeći da korisnik eksproprijacije od okončanja tog postupka 1984. godine nije izgradio objekat zbog kojeg su nekretnine eksproprijirane. S tim u vezi, Ustavni sud smatra da se u konkretnom slučaju ne radi o posebno složenom predmetu.

Ustavni sud zapaža da je predmetni postupak i nakon 13 godina još uvijek u toku i da je za to vrijeme predmet nekoliko puta vraćan na ponovni postupak prvostepenom organu uprave I Okružnom sudu zbog isključivo proceduralnih grešaka tog upravnog organa i suda, budući da nisu utvrđene činjenice bitne za donošenje odluke po zahtjevu apelanta i ostalih posjednika, te da je iz istog razloga postupak pred upravnim organima još uvijek u toku. U tom kontekstu, Ustavni sud podsjeća na praksu Evropskog suda za ljudska prava i vlastitu jurisprudenciju prema kojima je dužnost države da organizuje svoj pravni sistem tako da omogući sudovima i javnim vlastima da se povinuju zahtjevima i uslovima iz Evropske konvencije (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Zanghi protiv Italije*, presuda od 19. februara 1991. godine, serija A broj 194, stav 21 i Ustavni sud, odluka broj AP 1070/05 od 9. februara 2006. godine, stav 34). Dakle, Ustavni sud smatra da je zbog navedenog predmetni postupak prešao granicu razumnog roka s obzirom na to da je trajao 13 godina i još uvijek traje, te da se ni upravni organ ni redovni sudovi u odgovorima na apelaciju nisu uopšte izjasnili o pitanju trajanja predmetnog postupka. Pri tome, Ustavni sud ima u vidu da iz činjenica predmeta ne proizlazi da je apelant svojim radnjama uticao na trajanje predmetnog postupka.

Apelant je zatražio da mu se naknadi šteta zbog dužine trajanja postupka. Prema članu 74 Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može u odluci kojom usvaja apelaciju odrediti naknadu nemate-

rijalne štete na osnovu pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse

Ustavnog suda. Shodno navedenom, odlučujući o naknadi nematerijalne štete Ustavni sud upućuje na ranije utvrđeno načelo određivanja visine naknade štete u ovakvim slučajevima (vidi odluku Ustavnog suda broj AP 938/04, objavljenu u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“

broj 20/06, st. 48-51). Prema utvrđenom načelu, apelantu bi za svaku godinu odgađanja da se donese odluka trebalo isplatiti približno 150,00 KM, a ukoliko se radi o hitnom postupku 300,00

KM. Imajući u vidu činjenicu da se ne radi o postupku koji je prema zakonskim odredbama hitan i da je predmetni postupak trajao 13 godina i još nije okončan, apelantu se u konkretnom slučaju dodjeljuje naknada nematerijalne štete u iznosu od 1.950,00 KM. Ovaj iznos apelantu je dužna isplatiti Vlada Republike Srpske, s obzirom na sjedište upravnih organa i redovnih sudova, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke. Ova odluka Ustavnog suda, u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete, predstavlja izvršnu ispravu.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 4678/12 od 14. oktobra 2015. godine)

PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE I PRAVO NA DJELOTVORAN PRAVNI LIJEK

Nema kršenja prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada je redovni sud za svoju odluku naveo ozbiljne, relevantne i dovoljne razloge, odnosno kada je svoje pravno stanovište obrazložio na način koji ne dovodi u sumnju arbitrarnost postupanja i odlučivanja, jer dato obrazloženje korespondira sa činjeničnim utvrđenjem, tužbenim zahtjevom i primijenjenim odredbama Zakona o obligacionim odnosima. Takođe, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom predmetu nije povrijeđeno ni pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Iz obrazloženja:

U vezi s navodima o kršenju prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije, Ustavni sud ukazuje na to da, iako to apelant nije eksplicitno naveo, proizlazi da se apelant na povredu tog prava žali u odnosu na pravo na pravično suđenje. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje na to da je apelant koristio pravo na izjavljivanje žalbe protiv prvostepene presude, te revizije protiv drugostepene presude, o kojima su odlučivali Okružni sud (žalba) i Vrhovni sud

(revizija), koji su razmotrili relevantne navode iz apelantove žalbe i revizije, te dali razloge zašto su ti navodi, oni koji su se odnosili na primjenu relevantnih odredbi Zakona o obligacionim odnosima koje se odnose na zastarjelost, neosnovani i zašto ne mogu dovesti do drugačijeg rješenja konkretne pravne stvari. Stoga, činjenica da žalba kao redovan pravni lijek koji je apelant koristio, te revizija kao vanredan pravni lijek (koji je efektivan, u skladu s praksom Ustavnog suda) nisu rezultirale apelantovim uspjehom - ne može voditi zaključku o povredi apelantovog prava na djelotvoran pravni lijek. U skladu s navedenim, Ustavni sud smatra da su i apelantovi navodi o povredi prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije neosnovani.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 1378/12 od 16. septembra 2015. godine)

PRAVO NA PRIVATNI I PORODIČNI ŽIVOT, DOM I DOPISIVANJE

Postoji kršenje člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda jer redovni sudovi, pri donošenju osporenih odluka, nisu obavili odgovarajuću analizu na način kako to zahtijevaju standardi Evropskog suda za ljudska prava uspostavljeni praksom tog suda u pogledu postizanja pravične ravnoteže između prava iz čl. 8 i 10 Evropske konvencije.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud, prije svega, podsjeća da prema praksi Evropskog suda za ljudska prava pravo

pojedina na ugled predstavlja element njegova „privatnog života“ zaštićenog članom 8 Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Chauvy i drugi protiv Francuske*, broj 64915/01, stav 70, ECHR 2004-VI; *Pfeifer protiv Austrije*, broj 12556/03, stav 38, ECHR 2007-XII i *Petrina protiv Rumunije*, presuda od 14. oktobra 2008. godine, predstavka broj 78060/01, stav 28). S druge strane, apelant je tražio zaštitu zbog navodne klevete, što znači da u biti traži da se radi zaštite njegova ugleda - ograniči pravo tuženih na slobodu izražavanja koja je garantovana članom 10 Evropske konvencije. Dakle, Ustavni sud ukazuje da se u konkretnom slučaju radi o „konfliktu“ između dva prava koja su jednako zaštićena Evropskom konvencijom – apelantovom pravu na ugled koje je zaštićeno članom 8 Evropske konvencije i pravu tuženih na slobodu izražavanja koje je zaštićeno članom 10 Evropske konvencije, što zahtijeva postizanje pravične ravnoteže između tih suprotstavljenih prava.

U vezi s tim, Ustavni sud, najprije, podsjeća da pravo na privatni život iz člana 8 Evropske konvencije, kao i pravo na slobodu izražavanja iz člana 10 Evropske konvencije spadaju u grupu tzv. kvalifikovanih prava, za koja je karakteristično da prvim stavom definišu samo pravo, a drugim stavom definišu dozvoljena miješanja i ograničenja tih prava, pod uslovima propisanim drugim stavom. Ustavni sud ukazuje da član 8 Evropske konvencije štiti pojedinca od proizvoljnog miješanja države u njegov privatni život, te da država, osim toga, ima i pozitivnu obavezu osigurati poštovanje privatnog života pojedinca. Ustavni sud ukazuje da, s druge strane, sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i jedan od temeljnih uslova za njegov napredak i samostvarenje svakog pojedinca. Kada je u pitanju član 10 stav 2 Evropske konvencije, valja podsjetiti da se sloboda izražavanja odnosi ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje naiđu na pozitivan ili ravnodušan prijam ili koje se smatraju neuvredljivim, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju. To su pretpostavke pluralizma, tolerancije i slobodoumlja bez kojih jedno „demokratsko društvo“ ne može postojati. Kao što je propisano članom 10 Evropske konvencije, sloboda izražavanja može biti podložna iznimkama, koje, međutim, moraju biti strogo tumačene, a potreba za bilo kakvim ograničenjem mora biti ubjedljivo utvrđena (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. decembra 1976. godine, predstavka broj 5493/72, stav 49). Pri tome, Ustavni sud naglašava da štampa igra suštinsku ulogu u demokratskom društvu.

Ustavni sud podsjeća da su Evropski sud za ljudska prava i Ustavni sud u svojim odlukama u vezi s tim već ukazali da postoji jasna distinkcija između informacije (činjenice) i mišljenja (vrijednosne ocjene) jer se postojanje činjenice može dokazati, a za istinu na temelju vrijednosne ocjene ne može se dati dokaz (vidi Evropski sud, *Lingens protiv Austrije*, presuda od 8. jula 1986. godine, serija A broj 103, stav 46 i Ustavni sud, odluka broj AP 1004/04 od 2. decembra 2005. godine). Naime, Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud dosljedno naglašavao potrebu da domaći pravni sistem jasno napravi razliku između činjenica i mišljenja, kao i da ne zahtijeva dokazivanje istinitosti za mišljenje. Pri tome, Evropski sud je ukazao da i vrijednosni sudovi moraju imati činjeničnu osnovu koja ih može potkrijepiti jer, u protivnom, mogu biti pretjerani (vidi Evropski sud, *Feldek protiv Slovačke*, presuda od 12. jula 2001. godine, predstavka broj 29032/95, stav 76). Imajući u vidu sadržaj spornog teksta, Ustavni sud ukazuje da se u konkretnom slučaju nesumnjivo radi o iznošenju informacija (činjenica) o apelantovom imovnom stanju, a nikako o iznošenju mišljenja o tome. Naime, Ustavni sud ukazuje da su u predmetnom tekstu navedene tačno određene činjenice (tj. mjesto gdje se navodno nalaze apelantove nekretnine, ulica i broj, kvadratura stana i poslovnog prostora, itd.) koje, kao takve, podliježu dokazivanju, tj. čija se istinitost ili neistinitost nesporno može dokazivati.

Prema praksi Evropskog suda, jasno je da su sudovi i u drugim evropskim zemljama razvili doktrinu koja, u biti, omogućava odbranu medija ukoliko mogu pokazati da su postupali razumno ili saglasno profesionalnim standardima, dakle „u dobroj namjeri“ kada su objavljivali kritičke izjave. Ovakvu doktrinu primjenjuje i Evropski sud koji je, kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi Evropski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. maja 1992. godine, tačka 65).

U konkretnom slučaju, sudovi se nisu u obrazloženjima svojih odluka bavili pitanjem istinitosti objavljenih informacija, pa čak ni načinom pribavljanja informacija o apelantovom imovnom stanju,

niti pitanjem poštovanja profesionalnih standarda od strane novinara, na temelju čega bi se, između ostalog, moglo zaključiti jesu li tuženi objavili istinite informacije ili jesu li prilikom objavljivanja spornog članka postupali razumno i saglasno profesionalnim standardima, dakle jesu li postupali u „dobra namjera“, što bi, kako je već navedeno, mogla biti njihova odbrana od klevete i u slučaju objavljivanja neistinitih informacija. Ustavni sud zapaža da iskazi drugotuženog i zakonskog zastupnika prvotuženog, koji su saslušani na navedene okolnosti, nisu interpretirani u obrazloženju prvostepene presude, tako da uopšte nije vidljivo na koji su način tuženi pribavili informacije koje su objavili o apelantu, jesu li ih i kako provjeravali i sl., niti se vidi kako su sudovi te iskaze cijenili u kontekstu ovog predmeta. S obzirom na to, Ustavni sud ukazuje da u predmetnom apelacionom postupku ne raspolože činjenicama o tome jesu li i kako sudovi uzimali u obzir relevantne kriterije, te da samim tim, u okolnostima konkretnog slučaja, ne može dati konačan odgovor na to je li odbijanjem apelantovog tužbenog zahtjeva postignuta pravična ravnoteža između njegova prava na ugled i prava tuženih na slobodu izražavanja. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da s obzirom na ovakve nedostatke u obrazloženju osporenih odluka ne može ispitati jesu li tuženi, prilikom objavljivanja informacija o apelantovom imovnom stanju, objavili istinite informacije ili jesu li postupali u „dobra namjera“ na način na koji je u ovoj odluci već obrazloženo, što je prvenstveno zadatak tih sudova. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da redovni sudovi, pri donošenju osporenih odluka, nisu obavili odgovarajuću analizu na način kako to zahtijevaju standardi Evropskog suda uspostavljeni praksom tog suda u pogledu postizanja pravične ravnoteže između prava iz člana 8 Evropske konvencije i prava iz člana 10 Evropske konvencije. Stoga, Ustavni sud smatra da je osporenom odlukom Okružnog suda, kao konačnom odlukom u predmetnom postupku, došlo do kršenja apelantovog prava iz članka II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije.

Bez obzira na navedeni zaključak, imajući u vidu rasprostranjenu sudsku praksu u vezi s utvrđivanjem pravične satisfakcije u slučajevima povrede ugleda klevetom, Ustavni sud smatra neophodnim ukazati na određene standarde koji se primjenjuju u pogledu utvrđivanja naknade štete u ovakvim slučajevima. Naime, Ustavni sud zapaža da je Okružni sud, nezavisno o tome što je zaključio da se u konkretnom slučaju radi o iznošenju mišljenja, a ne činjenica o apelantovom imovnom stanju, u obrazloženju svoje odluke ukazao i na to da je prvostepeni sud izveo pravilan zaključak da na temelju apelantovog iskaza nije mogao utvrditi da je apelant trpio duševnu bol zbog iznesenih informacija.

U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud istakao da prekomjerne sankcije, čak i kada se govor može legitimno sankcionisati saglasno članu 10 stav 2 Evropske konvencije, mogu voditi kršenju prava na slobodu izražavanja, i to zbog obeshrabrujućeg efekta koji takve sankcije imaju za novinare. Nadalje, da sankcija koja predstavlja miješanje u pravo na slobodu izražavanja mora biti „proporcionalna šteti koja je nanesena ugledu“ i koja je propisana domaćim zakonom (vidi Evropski sud, *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 13. jula 1995. godine, predstavka broj 18139/91, stav 35). Takođe, Ustavni sud podsjeća da je Evropsko povjerenstvo za ljudska prava smatralo da je pravo na ispravak primjeren i ograničen odgovor na klevetničke izjave. To pravo je predviđeno i međunarodnim standardima (npr. Vijeće Evrope je donijelo Rezoluciju (74) 26 Komiteta ministara o pravu na ispravak - položaj pojedinaca u odnosu na štampu u kojoj su data načela koja se tiču objavljivanja ispravke kao mjere zaštite protiv klevete).

Pri tome, Ustavni sud, imajući u vidu različitu praksu redovnih sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu načina utvrđivanja naknade štete zbog povrede ugleda, smatra svrsishodnim ukazati da je Zakon o zaštiti od klevete *lex specialis* u takvim predmetima, tako da je naknadu potrebno odrediti na način da se postigne pravična ravnoteža između prava na slobodu izražavanja i prava na ugled, dakle primjenom načela proporcionalnosti. Uz to, Ustavni sud naglašava da ni redovni sudovi, niti osobe koje traže naknadu štete zbog povrede ugleda nisu ograničeni nekim posebnim formalnim dokaznim sredstvima. To prvenstveno znači da osoba koja traži naknadu štete zbog povrede ugleda nije dužna na okolnost pretrpljenih duševnih boli zbog povrede ugleda predlagati izvođenje dokaza vještačenjem, niti to može biti uslov koji, ako se ne ispuni, vodi odbijanju zahtjeva za naknadu štete. Dakle, pri utvrđivanju štete zbog povrede ugleda potrebno je sagledati sve okolnosti slučaja, bez

zahtjeva da se predlože i izvedu neki posebni formalni dokazi u pravcu utvrđivanja „jačine i trajanja duševnih bolova“ jer samim tim što je neto oklevetan - nanesena je i nekakva šteta njegovu ugledu. Konačno, Ustavni sud ukazuje da prilikom ocjenjivanja visine naknade štete, redovni sudovi pri ocjeni kakvu je štetu osoba pretrpjela i vrste satisfakcije koja bi joj pripadala, trebaju voditi računa da visina naknade štete bude proporcionalna nastaloj šteti, pri čemu će uzeti u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja, tim prije što redoviti sudovi mogu ocijeniti da se može i na drugi način, a ne samo novčano, sankcionisati klevetničko izražavanje i zaštititi ugled pojedinca u pitanju.

Na temelju izloženog, Ustavni sud smatra da je bilo potrebno, u cilju zaštite apelantovog ustavnog prava, ukinuti osporenu odluku Okružnog suda, te predmet vratiti Okružnom sudu kako bi taj sud donio novu odluku saglasno garancijama iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 2043/12 od 22. decembra 2015. godine)

PRAVO NA SLOBODU IZRAŽAVANJA

Apelantovo pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda je povrijeđeno time što su redovni sudovi apelantovo izražavanje sumnje u nepristranost i profesionalnost suda okvalifikovali kao vrijeđanje suda za što su mu izrekli novčanu kaznu, a da nisu u dovoljnoj mjeri objektivno, te saglasno standardima člana 10 Evropske konvencije, analizirali sadržaj spornog podneska, čime je došlo do nezakonitog miješanja u apelantovo pravo na slobodu izražavanja.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud naglašava da je sloboda izražavanja *conditio sine qua non* funkcionisanja i opstanaka svakog demokratskog društva i garancija svih drugih ljudskih prava i sloboda. Svaka restrikcija, uslov, ograničenje ili bilo koja vrsta miješanja u slobodu izražavanja mogu se primijeniti samo na određeno ostvarivanje ove slobode, a sadržaj prava na slobodu izražavanja uvijek ostaje netaknut.

Ustavni sud ističe da član 10 Evropske konvencije prvim stavom definiše zaštićene slobode, a drugi stav propisuje okolnosti pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Ovaj član štiti ne samo informacije i ideje koje su primljene pozitivno, ili se smatraju bezopasnim ili prema njima nema stanovišta, već i one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerantnost i pluralizam bez kojih nema demokratskog društva (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. decembra 1976. godine). Dalje, Ustavni sud ističe da ovaj član ne garantuje potpuno neograničenu slobodu izražavanja, te da izvršavanje te slobode nosi sa sobom „dužnosti i odgovornosti“ (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Europapress Holding d.o.o. protiv Hrvatske*, presuda od 22. septembra 2009. godine). Kao što je navedeno u članu 10 stav 2 Evropske konvencije, sloboda izražavanja je ograničena izuzecima, koje se moraju strogo tumačiti, a potreba da se postave bilo kakva ograničenja - mora biti uvjerljivo utvrđena (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Skalka protiv Poljske*, broj 43425/98, stav 32, od 27. maja 2003. godine). Međutim, čak i kad se ograničavanjem prava žele zaštititi, npr., autoritet i nepristranost sudstva, ono se mora svesti na mjeru neophodnu u demokratskom društvu. To znači da ograničavanje prava ne smije prelaziti preko onog što se smatra neophodnim da bi se zaštitio određeni interes. Suštinski je važno da određeni cilj bude jasan, što znači da država mora biti u stanju jasno ukazati na razlog ometanja prava i na koji način je to ometanje doprinijelo postizanju cilja, u konkretnom slučaju zaštititi autoriteta i nepristranosti sudskih organa.

Stav 2 člana 10 Evropske konvencije zahtijeva da svako ograničenje prava na slobodu izražavanja mora biti „predviđeno zakonom“. Razlog za to je da osoba mora imati mogućnost predvidjeti sa osnovanom sigurnošću posljedice svog djelovanja. To predstavlja zaštitu od proizvoljnosti u namećanju ograničenja prava na slobodu izražavanja. Istim članom je predviđeno da svako ograničavanje prava na slobodu izražavanja bude „neophodno u demokratskom društvu“ radi zaštite određenih interesa. Ovi interesi uključuju, kako je navedeno u stavu 2 člana 10 Evropske konvencije, i održavanje

autoriteta i nepristranosti sudstva. Prema tome, čak i kad se ograničavanjem prava žele zaštititi, primjerice, autoritet i nepristranost sudstva, ono se mora svesti na mjeru neophodnu u demokratskom društvu. To znači da ograničavanje prava ne smije prelaziti preko onog što se smatra neophodnim da bi se zaštitio određeni interes. Suštinski je važno da određeni cilj bude jasan, što znači da država mora biti u stanju jasno ukazati na razlog ometanja prava i na koji način je to ometanje doprinijelo postizanju cilja, u konkretnom slučaju zaštititi autoriteta i nepristranosti sudskih tijela.

Dakle, saglasno stavu 2 člana 10 Evropske konvencije, vlast se može miješati u ostvarivanje slobode izražavanja samo ako se ispune tri kumulativna uslova: a) miješanje je propisano zakonom, b) miješanje ima cilj da zaštiti jedan ili više predviđenih interesa ili vrijednosti i c) miješanje je neophodno u demokratskom društvu. Sudovi moraju slijediti ova tri uslova kad razmatraju i odlučuju o predmetima koji se tiču slobode izražavanja.

U konkretnom slučaju Ustavni sud primjećuje da je iz osporenih odluka vidljivo da su redovni sudovi izrekli apelantu novčanu kaznu od 500,00 KM, ocijenivši da određeni navodi iz zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke predstavljaju vrijeđanje suda. Naime, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u osporenom rješenju zaključio da navod iz predmetnog zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke koji glasi: „nijednom rečenicom sud se nije očitovao o navodima iz tužbe, pričajući priču osmišljenu u pogledu onemogućavanja u ostvarivanju prava tužioca“, predstavlja vrijeđanje suda, odnosno, kako je to naveo u obrazloženju te presude, da je proizvoljno i neargumentovano „spočitanje“ tom sudu da „priča priče“ kako bi onemogućio tužioca da ostvari svoja prava, krajnje uvredljivo za sud i za sudiju pojedinca koji je vodio postupak, te da je pogotovo teška i uvredljiva insinucija da je taj sud u konkretnom slučaju putem „pričanja priče“ svjesno i namjerno onemogućio tužioca da ostvari svoja prava. Takođe, Kantonalni sud je u osporenom rješenju ustanovio da je uvredljiv i navod iz zahtjeva za vanredno preispitivanje koji glasi: „da je sud izvršio uvid u cjelokupan spis, a ne čitao dopise tuženog, sasvim sigurno bi donio odluku koja je u korist tužioca.“ Pored toga, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud u osporenoj presudi prihvatio razloge koje je dao Kantonalni sud u osporenom nižestepenom rješenju, dodatno obrazloživši da riječi upotrijebljene u samom zahtjevu za vanredno preispitivanje sudske odluke nemaju nikakvog drugog cilja izuzev vrijeđanja sudije koji je donio negativnu odluku za stranku koju apelant zastupa, a da je cilj žalbe, vanrednog pravnog sredstva ili bilo kojeg podneska strane u postupku, razjasniti određene činjenice, predložiti eventualne dokaze, analizirati materijalno pravo, ukazati na povrede postupka i tome slično, a ne vrijeđati sud, jer to nije svrha nijednog podneska, niti se njime može postići neki legitimni cilj.

U vezi sa navedenim, Ustavni sud, prije svega, konstatuje da se sporni apelantovi navodi u zahtjevu za vanredno preispitivanje sudske odluke, a koje su redovni sudovi u osporenom odlukama okarakterizirali kao vrijeđanje suda, zapravo, odnose na izražavanje sumnje u nepristranost i neprofesionalnost suda. Međutim, Ustavni sud smatra da se ovi apelantovi navodi ne mogu kvalifikovati kao vrijeđanje suda, jer su dati u granicama tolerancije koje nameće demokratsko društvo i predstavljaju, prije svega, apelantov vrijednosni sud i mišljenje. U vezi sa tim, Ustavni sud se poziva na svoju odluku u predmetu broj AP 840/06 (vidi, Ustavni sud, odluka broj AP 840/06 od 25. januara 2008. godine, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ccbh.ba) u kojoj je već razmatrao slično pravno pitanje, dajući odgovore u pogledu narušavanja granica postavljenih stavom 2 člana 10 Evropske konvencije, nakon čega je zaključio da je povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu izražavanja time što su redovni sudovi apelantovo izražavanje sumnje u nepristranost suda kvalifikovali kao vrijeđanje suda i narušavanje njegovog autoriteta izricanjem novčane kazne.

U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da redovni sudovi nisu u dovoljnoj mjeri objektivno analizirali sadržaj apelantovih navoda, jer se jezičnom i pravnom analizom teško može utvrditi da konkretni tekst, koji izražava sumnju u nepristranost i neprofesionalnost suda, odista sadrži navode uvredljivog sadržaja, čiji je bio cilj da se naruši autoritet suda. Isticanje navoda u zahtjevu za vanredno preispitivanje za koje apelant misli da su opravdani, jer sadrži sve elemente za pravno postupanje, makar dati i u ironičnom stilu, ne pružaju dovoljno osnove da se zaključi da je apelant konkretnim tekstom povrijeđio pravo na slobodu izražavanja i narušio granice postavljene stavom 2 člana 10

Evropske konvencije ili uvrijedio sud. Ustavni sud smatra da su redovni sudovi osporenim odlukama prekoračili granice svojih ovlaštenja, utvrdivši da su predmetni navodi uvredljivi za sud, jer svoje odluke nisu zasnovali na prihvatljivoj analizi činjenica koje su relevantne i svih okolnosti koje su važne u konkretnom slučaju. U tom kontekstu, Ustavni sud naglašava da je nesporno da član 407 stav 1 Zakona o parničnom postupku, koji je, saglasno odredbi člana 55 Zakona o upravnim sporovima, primijenjen u konkretnom slučaju, propisuje da će sud kazniti osobe koje u podnesku vrijeđaju sud. Međutim, Ustavni sud smatra, imajući u vidu sadržaj spornog zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke, da su redovni sudovi u konkretnom slučaju na arbitraran način primijenili predmetnu zakonsku odredbu, te da, u okolnostima konkretnog slučaja, miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja nije bilo „saglasno zakonu“ i da se razlozi koje su redovni sudovi naveli u svojim odlukama ne mogu smatrati relevantnim i dovoljnim da se to miješanje opravda.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 2591/12 od 10. novembra 2015. godine)

PRAVO NA IMOVINU

Kupovina državnog kapitala

Osporenim presudama prekršeno je apelantovo pravo na imovinu iz člana II/3k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u situaciji kada su redovni sudovi odbili apelantov tužbeni zahtjev, pogotovo u dijelu za povrat kupoprodajne cijene, kada je tužena jednostrano raskinula predmetni ugovor, koju je apelant platio izvršavajući ugovor o kupoprodaji državnog kapitala, držeći se pri tome doslovnog značenja upotrijebljenih izraza pri tumačenju spornih odredaba predmetnog ugovora. To je dovelo do oduzimanja cjelokupne kupoprodajne cijene koju je apelant dao na ime kupovine državnog kapitala (i to oko 82,50% u ugovorenom roku, a oko 17,50% nakon obavijesti o raskidu ugovora), ne istražujući zajedničke namjere ugovarača i ne razumijevajući sporne odredbe predmetnog ugovora onako kako to odgovara načelima obligacionog prava utvrđenim Zakona o obligacionim odnosima. Sve to je u konkretnom slučaju prevagnulo nad apelantovim pojedinačnim interesom, odnosno njegovim ustavnim pravom na mirno uživanje imovine, uz jedino obrazloženje da se u postupku privatizacije, pored Zakona o obligacionim odnosima, primjenjuje i set privatizacijskih zakona za koje Ustavni sud zapaža da uopšte ne definišu uslove za raskid ugovora, niti posljedice raskida ugovora, pa ni ugovora o kupoprodaji državnog kapitala. To je rezultiralo miješanjem u apelantovu imovinu koje je bilo zakonito i imalo legitiman cilj, ali je takvim postupanjem redovnih sudova na apelanta stavljen neproporcionalan teret, odnosno nije postignuta pravična ravnoteža između zaštite apelantove imovine i zahtjeva javnog interesa.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju Ustavni sud smatra da se apelantova „imovina“ koja je zaštićena članom 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju sastojala u njegovom „legitimnom očekivanju“ da će ostvariti ispunjenje ugovora ili povrat novčanog iznosa (kupoprodajne cijene) uplaćenog radi ispunjenja preuzetih ugovornih obaveza. Dakle, u konkretnom slučaju Ustavni sud smatra da ispunjenje ugovora, odnosno povrat novčanog iznosa uplaćenog na ime kupoprodajne cijene - predstavlja apelantovu „imovinu“ u smislu člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Dalje, Ustavni sud treba da utvrdi da li je došlo do miješanja u apelantovu imovinu, da li je to miješanje bilo u skladu sa zakonom i u javnom interesu i da li je bilo proporcionalno legitimnom cilju, dakle, da li uspostavlja pravičnu ravnotežu između apelantovog prava i opšteg interesa. Ustavni sud zapaža da su osporene presude donesene u postupku povodom apelantove tužbe protiv tuženih radi ispunjenja ugovora, odnosno povrata novčanog iznosa radi ispunjenja obaveza preuzetih ugovorom. S obzirom na to da se radi o apelantovoj imovini, proizlazi da je u konkretnom slučaju osporenim odlukama kojima je odbijen apelantov tužbeni zahtjev po oba osnova - došlo do miješanja u apelantovu imovinu.

Sljedeće pitanje na koje Ustavni sud treba da odgovori jeste da li je miješanje u apelantovo pravo na imovinu bilo u skladu sa zakonom, da li miješanje služi zakonitom cilju u javnom interesu i da li je miješanje proporcionalno cilju (da li uspostavlja pravičnu ravnotežu između apelantovog prava i javnog interesa). U vezi s prvim pitanjem, Ustavni sud naglašava da su redovni sudovi na sve tri instance u osporenim odlukama dali obrazloženja u pogledu apelantovog neispunjenja ugovora u ugovorenom roku, koje je regulisano u članu 2 ugovora i koje se odnosi na plaćanje kupoprodajne cijene predmeta tendera u utvrđenom roku i naknadno ostavljenom roku, zatim, u odredbama čl. 10 i 11 navedenog ugovora, čl. 123 i 125 Zakona o obligacionim odnosima, te u odredbi čl. 1 i 2 Zakona o privatizaciji preduzeća. Naime, redovni sudovi su se u obrazloženjima svojih presuda pozvali na navedene odredbe ugovora i zakona, budući da su apelant i prvotučeni ugovorom regulisali izvršenje obaveza, naglašavajući da se prodaja državnog kapitala odvija u skladu sa Zakonom o privatizaciji preduzeća čije provođenje vrši nadležna agencija, u konkretnom slučaju drugotužena. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da je „miješanje“ u apelantovo pravo na imovinu izvršeno u skladu sa zakonom.

U vezi s pitanjem da li miješanje u apelantovo pravo na imovinu služi zakonitom cilju u javnom interesu, Ustavni sud primjećuje da su redovni sudovi, imajući u vidu da se radi o specifičnom ugovoru koji za predmet ima prodaju poslovnog prostora u državnom vlasništvu putem tendera, naglasili da primijenjeni zakoni, između ostalog Zakon o privatizaciji preduzeća I Pravilnik o postupku prodaje imovine i dionica ili udjela preduzeća, predstavljaju set tzv. privatizacijskih propisa kojima je regulisan period tranzicije, jer je privatizacija kao proces pretvorbe državnog vlasništva u privatno proglašena kao načelo društvenog uređenja u prelaznom periodu, kao strateški ekonomski cilj i temeljni princip koji se odražava iz cjeline važećih propisa koji su u to vrijeme doneseni. Redovni sudovi su, osim toga, naglasili da se, zbog dvostrane pravne prirode ugovora koji se zaključuju u postupku privatizacije i koji su, stoga, nesumnjivo obligacioni, paralelno primjenjuju navedeni zakoni iz oblasti privatizacije, koji zajedno sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima čine cjelinu. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da je miješanje u apelantovo pravo na imovinu imalo legitiman cilj od javnog interesa.

Na kraju, Ustavni sud treba odgovoriti na pitanje da li je miješanje proporcionalno legitimnom cilju koji se želi postići, odnosno da li uspostavlja pravičnu ravnotežu između apelantovog prava i opšteg interesa. S tim u vezi, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja pobijanih odluka proizlazi da apelant svoje obaveze preuzete ugovorom nije izvršio u cijelosti u prvobitnom roku od sedam, odnosno naknadnom zakonom propisanom roku od 30 dana nakon opomene, konkretno da je izvršio uplatu depozita u iznosu od 17.000,00 KM, što zajedno sa iznosom od 36.000,00 KM koji je uplatio po zaključenju ugovora 5. aprila 2000. godine - čini gotovinski dio kupoprodajne cijene u iznosu od 53.000,00 KM. Dalje, iz obrazloženja presuda proizlazi da je istog datuma (5. aprila 2000. godine) apelant u cijelosti izvršio svoju obavezu plaćanja dijela kupoprodajne cijene u certifikatima u iznosu od 196.950,00 KM. Iz navedenog slijedi da je apelantu radi potpunog ispunjenja ugovora (kojim su regulisani cijena i način plaćanja) preostala obaveza da uplati gotovinski dio kupoprodajne cijene od 53.050,00 KM, što čini dio od oko 17,50%. Međutim, ovaj dio obaveze, koji u odnosu na ukupnu preuzetu obavezu (iznos od 303.000,00 KM) ima karakter „neznatne“ imajući u vidu da je apelant svoju ugovornu obavezu izvršio u pretežnom dijelu od oko 82,50%, apelant nije izvršio u ugovorenom roku, već po primanju obavijesti drugotužene o raskidu ugovora, i to u certifikatima umjesto u gotovini. Ovaj razlog, prema ocjeni redovnih sudova, ide u prilog jedinom zaključku da apelant nije izvršio svoju obavezu koju je ugovorom preuzeo i da je, stoga, raskid ugovora bio osnovan (a apelantov zahtjev neosnovan) i da sa aspekta odredaba ugovora kojima je, između ostalog, regulisan njegov raskid (član 10 ugovora) apelantov zahtjev za povrat uplaćenog iznosa na ime kupoprodajne cijene, takođe, nije osnovan.

Ustavni sud ima u vidu neuspjeh privatizacije državnog vlasništva u Bosni i Hercegovini, čiji je segment i konkretni slučaj. Pri tome, zapaža da je bio veliki broj kupaca državnog kapitala koji su neozbiljno pristupali postupku privatizacije na način da nisu ispunjavali odredbe ugovora o uplati kupoprodajne cijene, zadržavanju i pokretanju proizvodnje, zadržavanju postojećih ili povećanju

broja zaposlenih, a, s druge strane, postojao je veliki broj agencija za privatizaciju koje nisu bile aktivne, te nisu reagovala u okviru svojih nadležnosti, pa ni onda kada bi cijelo preduzeće prodale za jednu KM, a kada kupci državnog kapitala nisu ispunjavali svoje ugovorne obaveze.

Međutim, kao i kod svake druge apelacije, i konkretni slučaj, prema mišljenju Ustavnog suda, zahtijeva svestranu analizu slučaja, pa i ponašanja javnih vlasti kada su se umiješale u apelantovo pravo na imovinu.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 3164/12 od 30. septembra 2015. godine)

PRAVO NA IMOVINU

Stanarsko pravo

Postoji povreda prava na imovinu iz člana II/3(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada su nadležni organi i sud u okolnostima konkretnog slučaja, tumačeći relevantnu odredbu materijalnog prava, došli do proizvoljnog zaključka koji je rezultirao apelantovim lišavanjem imovine na način koji ne zadovoljava standard zakonitog miješanja.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud podsjeća na to da član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo pravilo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je opšte prirode, izražava načelo mirnog uživanja imovine. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, odnosi se na lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uslovima. Treće pravilo, sadržano u 2 stavu ovoga člana, dopušta da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, kontrolisati korištenje imovine saglasno opštem interesu. Ova tri pravila nisu različita, u smislu da nisu povezana: drugo i treće pravilo odnose se na pojedine slučajeve miješanja u pravo na mirno uživanje imovine i trebaju biti tumačena u svjetlu opšteg načela izraženog u prvom pravilu (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lonnorth protiv Švedske*, presuda od 23. septembra 1982. godine, serija A, broj 52, stav 61).

Ustavni sud podsjeća na to da pojam „imovina“ podrazumijeva širok spektar vlasničkih interesa koji predstavljaju ekonomsku vrijednost (vidi Ustavni sud, pdluka broj U 14/00 od 4. aprila 2001. godine, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 33/01). Dalje, stanarsko pravo predstavlja *sui generis* vlasničke interese koji predstavljaju ekonomsku vrijednost (vidi Ustavni sud, odluka o dopustivosti i meritumu, broj AP 380/04 od 26. aprila 2005. godine, stav 27, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 40/05). Najzad, Ustavni sud podsjeća na to da je stav da stanarsko pravo predstavlja „posjed“ u smislu člana 1 Protokola 1 i da ga je prihvatio i Evropski sud za ljudska prava (vidi *Mago i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 3. maja 2012. godine, stav 78).

U konkretnom slučaju bilo je nesporno da je apelant nosilac stanarskog prava na predmetnom stanu još od 1971. godine, te da je to svojstvo imao i u vrijeme trajanja postupka, s obzirom na iskaz vlasnika stana iz 2003. godine. Shodno navedenom, proizlazi da pobijane odluke kojim je odbijen apelantov zahtjev za vraćanje u posjed stana na kojem je imao stanarsko pravo - predstavljaju miješanja u njegovo pravo na imovinu.

U ovom slučaju, a na temelju izjave davaoca stana na korištenje date u toku postupka 2003. godine, utvrđeno je da postupak otkaza ugovora o korištenju stana apelantu pred nadležnim sudom nije bio pokrenut do 30. aprila 1991. godine. Pri tom, iz obrazloženja pobijanih

odluka proizlazi da su razlozi na kojim je utemeljen zaključak da je apelant predmetni stan napustio prije 30. aprila 1991. godine - bili da predmetni stan nije lično koristio za stanovanje, te da ga je izdavao podstanarima.

Ustavni sud podsjeća na to da je, prema praksi Evropskog suda, prvi i najvažniji zahtjev iz člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju onaj koji traži da miješanje javnih vlasti u pravo na imovinu bude zakonito. Ustavni sud napominje da je miješanje zakonito samo ako je zakon koji je osnova miješanja: (a) dostupan građanima, (b) toliko precizan da omogućava građanima da odrede svoje

postupke, (c) saglasan načelu pravne države, što znači da sloboda odlučivanja koja je zakonom dana izvršnoj vlasti ne smije biti neograničena, tj. zakon mora osigurati građanima adekvatnu zaštitu protiv proizvoljnog miješanja (vidi Evropski sud, *Sunday Times protiv Velike Britanije*, presuda od 26. aprila 1979. godine, serija A, broj 30, stav 49 i *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 2. avgusta 1984. godine, serija A, broj 82, st. 67 i 68).

Evropski sud, pri ocjeni pitanja zakonitog miješanja u imovinu, polazi od stava da je zadaća domaćih organa, prije svega domaćih sudova, razriješiti pitanje tumačenja domaćeg zakona, a uloga Evropskog suda ograničena je na utvrđivanje je li takvo tumačenje saglasno Konvenciji. Stoga, iako ima ograničena ovlaštenja pri ocjeni poštovanja domaćeg prava, Evropski sud može, saglasno Konvenciji, izvući odgovarajuće zaključke kada utvrdi da su domaći sudovi očito pogrešno primijenili domaće pravo ili tako da bi došli do proizvoljnih zaključaka (vidi Evropski sud, *Kushoglu protiv Bugarske*, presuda od 10. avgusta 2007. godine, stav 50, sa daljnjom citiranom praksom).

Ustavni sud podsjeća na to da je u brojnim odlukama takođe izgradio stav da je prvenstveno zadaća redovnih sudova da utvrđuju činjenice i da primjenjuju pravo, a da je njegova uloga ograničena na ocjenu jesu li uslijed toga eventualno povrijeđena ili zanemarena ustavna prava ili prava iz Konvencije.

Shodno navedenom, proizlazi da su u okolnostima konkretnog slučaja, pri nespornoj činjenici da je apelant 30. aprila 1991. godine bio nosilac stanarskog prava na predmetnom stanu i da je zahtjev za njegov povrat podnio pravovremeno, organi uprave i Kantonalni sud, primjenjujući član 3 st. 1 i 2 Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima, došli do proizvoljnog zaključka da apelantu ne pripada pravo na povrat predmetnog stana zbog razloga koji su mogli biti osnova za otkaz ugovora o korištenju stana shodno Zakonu o stambenim odnosima i o čemu je moglo biti odlučeno jedino povodom tužbe davaoca stana pred nadležnim sudom. S obzirom na to da, saglasno Zakonu o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima, odluka kojom se zahtjev za povrat stana odbija kao neutemeljen za učinak ima gubitak stanarskog prava, koje predstavlja imovinu u smislu člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, proizlazi da pobijane odluke u apelantovom slučaju rezultiraju lišavanjem imovine koje ne zadovoljava standard zakonitog miješanja.

(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 2052/12 od 27. novembra 2015. godine)